

Виховна функція мистецтва в освітньому процесі

Тетяна АНДРУЩЕНКО,

доктор філософських наук, завідувач кафедри етики та естетики
НПУ ім. М.П. Драгоманова

Мистецтво в усій різноманітності його видів і жанрів є каталізатором творчих потенцій особистості, воно здатне не тільки змінювати психічний стан людини, але й характер і мотиви її діяльності. Відображаючи єдність буття, мистецтво сприяє цілісному сприйняттю світу. Його виховне значення зумовлене психологічними особливостями впливу на людину, перетворенням зовнішніх культурних смислів на внутрішні, особистісні. Під час ознайомлення людини з твором мистецтва діють психологічні механізми емоційного уподібнення, співпереживання.

Згідно з концепцією Г.Ріда, творча особистість – це високоорганізована, естетично вихована людина, здатна найбільш ефективно реалізувати весь свій творчий потенціал виключно через художню діяльність у сфері образотворчого, театрального, музичного чи інших видів мистецтва. Мистецтво спроможне відкрити людині навколишній світ не просто як буттєво-прагматичну структуру, а як особливу форму активності, в якій реалізуються зусилля людини бути вільною, творити свій індивідуальний естетичний світ, наповнюючи його великим духовним змістом. За Г.Рідом, через мистецтво відбувається вдосконалення та розвиток нахилів, здібностей, почуттів, емоцій людини, тобто здійснюється безпосередній процес «природного» естетичного самовиховання [4, с. 3].

Розуміння естетичного як об'єктивної цінності можливе тільки людиною з певним духовним досвідом, формування якого необхідно й можливо починати на ранніх етапах розвитку особистості.

Методологічною основою і важливим принципом естетичного виховання на сучасному етапі є ідея комплексного підходу, який у реалізації системи естетичного виховання має подвійне значення. По-перше, система естетичного виховання має будуватися так, щоб різні види мистецтва постійно взаємодіяли між собою в процесі впливу на особистість, тобто організовується тісна взаємодія видів мистецтва на основі міжпредметних зв'язків. По-друге, естетичне виховання як засобами мистецтва, так і засобами дійсності має стати органічною частиною будь-якого виховання.

У педагогічній літературі естетичне виховання у вузькому розумінні розглядається як соціально визначена цілеспрямована підготовка людини до естетичного сприйняття мистецтва. У більш широкому розумінні це соціально й культурно зумовлена частина процесу соціалізації, яка формує у людини емоційно-ціннісне ставлення до дійсності, спрямована на активізацію сутнісних сил людини,

що розвивають її здібності до художньої творчості, до повноцінного якісного перетворення соціокультурного простору, суб'єктом якого вона є [8, с. 115].

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури свідчить, що в теорії педагогіки естетичне виховання молоді шляхом залучення до культури трактується на основі розуміння його як формування естетичного ставлення людини до дійсності. Сучасна педагогіка розглядає естетичне виховання як один з універсальних аспектів культури особистості, що забезпечує її рівень відповідно до соціального й психофізичного розвитку людини під впливом мистецтва та інших об'єктів і явищ реальності [10, с. 625].

У структурі естетичної культури особистості можна виокремити функціональні елементи: естетичну свідомість, що охоплює естетичне сприйняття; естетичні емоції та почуття; естетичну потребу; естетичну діяльність; естетичне оцінювання; естетичний смак; естетичний ідеал. Особистість, якій властива естетична культура, характеризується насамперед розвиненістю естетичної свідомості й активністю в естетичній діяльності. Отже, особистість як суб'єкт освітнього процесу формує та розвиває свою естетичну культуру шляхом особистісного діяльнісного ставлення до процесів та явищ, які відбуваються в навколишньому середовищі [8].

У зв'язку з цим виділяють два рівні, що визначають естетичну культуру особистості: естетичну діяльність, що знаходить своє відтворення в духовній і матеріальній діяльності людини, та естетичну свідомість. Остання має соціальний характер, який визначається тим, що за допомогою мистецтва відбувається засвоєння духовного досвіду людства. Крім того, естетична свідомість характеризується також і суб'єктивними рисами, які виявляються у розвитку та проявах особистості і можуть бути реалізовані в особистісно орієнтованій освіті.

Аналізуючи функції естетичного виховання й естетичної культури в системі особистісно орієнтованої

освіти, можна виокремити основні критерії естетичного розвитку особистості. Це естетична свідомість, естетичні почуття та естетична діяльність, які у своїй взаємодії створюють всю систему загальних естетичних якостей. Критеріальні оцінки естетичного розвитку мають всебічно охоплювати різноманітні прояви особистості щодо природи, суспільства, власності, праці, себе. Роль особистісно орієнтованого освітнього процесу в естетичному розвитку особистості визначається створенням педагогічних умов, що забезпечують можливість естетичного розвитку особистості з опорою на допомогу та підтримку педагога.

Важливо враховувати, що нині посилюється відкритість системи цінностей особистості до надходження нової інформації, нових ідей і рішень. Сучасній масовій культурі об'єктивно притаманна тенденція до «зрівнялівки», до уніфікації особистості, а отже, й до уніфікації смаків, які через засоби масової інформації «тиражуються» в молодіжному середовищі. Ця тенденція може підсилюватися певними економічними, політичними та ідеологічними чинниками. Так, масове виробництво за певних умов веде до «роботизації» працівника; диктаторські, тоталітарні режими шляхом політичного та ідеологічного тиску, переслідування інакомислячих нав'язують громадянам відповідні стандарти поведінки й стереотипи мислення. Водночас у масовій культурі закладені чинники, які діють у протилежному напрямі, викликаючи індивідуалізацію смаків особистостей. Впровадження у виробництво, як і в інші сфери суспільного життя, новітніх, особливо інформаційних, технологій перетворює їх по суті на різновиди масової культури, що висуває нові вимоги до працівників, стимулюючи індивідуалізацію їхніх знань, навичок, а врешті-решт – і смаків.

Крім того, останнім часом виникло чимало соціальних проблем, що зумовлюють істотну деформацію смаків. Варто згадати і про такі явища, як контркультура, антикультура, які діють у тому самому напрямі. Тенденцію до індивідуалізації естетичних смаків підсилюють характерні для нашого часу закономірні цивілізаційні процеси та явища, які створюють для більшості людей нормальні умови життєдіяльності [5, с. 139].

Способи формування та управління системою естетичного й аксіологічного тлумачення ролі освіти спираються на принципи ціннісно орієнтованої політики у сфері гуманітарної освіти у вищій школі: а) головним предметом зовнішнього контролю у сфері гуманітарної освіти є визначення загальнозначущих і освітніх цінностей, в той час як академічна свобода навчальних закладів зводиться до визначення засад організації, методів освіти, спрямованих на реалізацію цих цінностей; б) роль суспільства полягає у відтворенні, оновленні цінностей, у підтримці ціннісної скерованості гуманітарної освіти; держава повинна забезпечувати контрольні функції, тобто відігравати роль «стража цінностей», але ці повноваження

державні органи можуть делегувати суспільству; в) прагнення ВНЗ найбільшою мірою відповідати вимогам суспільства і держави щодо цінностей гуманітарної освіти.

Особливістю багатьох уроків, на яких відбувається зіткнення різних поглядів, різних способів мислення, є те, що вони часто залишаються незавершеними й повертаються до свого початку, до витоків культурологічної проблеми, що, у свою чергу, стимулює розвиток розумової діяльності та самоосвіти у галузі естетичного. Застосування різних методичних прийомів при розгляді літературного твору з культурологічних позицій допомагає старшокласникам заглибитись у світ героїв твору, у світ їхніх труднощів і проблем, «вжитися» в їхню долю. Для цього необхідне створення образу культури за допомогою застосування засобів театрального мистецтва (жестів, міміки, костюмів тощо), живопису (колериту, жанрів, техніки виконання), музики (інтонації, ритмічного малюнка, тематики твору), скульптури (лінії, матеріалу, художнього образу), архітектури (композиції споруди, її фасаду, декору, призначення) [9, с. 12].

Тільки застосовуючи методи виховання засобами мистецтва, можна розв'язати соціальні проблеми та сприяти гармонійному розвитку як індивіда, так і суспільства в цілому. На думку Г.Ріда, «естетична революція» – це перспектива одержати людину високодуховну, моральну та художньо освічену, а така мета може бути досягнута двома шляхами: соціальною інтеграцією та естетичним вихованням [4, с. 14]. У розкритті культуротворчої діяльності в естетичному вихованні треба враховувати, що вона здійснюється як на груповому, так і особистісному рівнях. Особистість, з огляду на сучасні наукові підходи, вважається не стільки об'єктом формування, скільки суб'єктом самотворчої і саморегулювальної діяльності. Особистість – це складна, багаторівнева структура, яка перебуває у процесі тривалого, постійного саморозвитку в інтелектуальному, моральному, емоційному напрямках. Формування всебічно розвиненої особистості неможливе без становлення у неї естетичного ставлення до соціального і природного середовища, духовних феноменів суспільства.

Студентська молодь – дуже динамічна суспільна група. Вона діалектично поєднує в собі сильні, впливові та слабкі риси, перебуваючи у стані соціального зростання, у процесі фізичного, політичного, морального та естетичного розвитку. З одного боку, для неї властиві романтизм, цілеспрямованість, орієнтованість на майбутнє, допитливість, потяг до нового, бажання набути власний соціальний досвід, максималізм, сміливість, творча активність, відносно велика рухливість, з іншого – певний скептицизм у сприйнятті попереднього соціально-історичного розвитку, елементи організації нестійкості.

Для студентів як соціальної групи характерні такі ознаки: домінантна спільність основного роду

діяльності – навчання, науково-пізнавальна діяльність, нетривале перебування у такому соціальному середовищі, як студентський колектив, спільні потреби, інтереси, а також можливість самовдосконалення. Зрозуміло, що ці ознаки зумовлені насамперед характером життєдіяльності цієї суспільної категорії. Специфіка студентської молоді як об'єкта естетичного виховання зумовлена передусім тим, що у вищому навчальному закладі продовжується виховний процес, який раніше почався в сім'ї, школі. Але процес формування естетичної культури в цей період має стихійний характер з огляду на недооцінювання у школі значення естетичної освіти. У зв'язку з цим здійснення естетичного виховання у вищому навчальному закладі, основу якого становить естетична освіта, іноді погіршується через небажання деякої частини студентської молоді виявляти активність у формуванні естетичних смаків, потреб та ідеалів, бути співучасниками виховного процесу.

До основних видів діяльності студентів належать: навчання, науково-дослідна робота, художня самодіяльність, заняття фізичною культурою та спортом, участь у громадських і політичних організаціях, партіях, молодіжних клубах [6, с. 24].

Серед багатьох форм організації естетичного виховання студентської молоді найбільш можливими для будь-якого вищого навчального закладу є відвідування музеїв, виставок, колективний перегляд фільмів та вистав з подальшим обговоренням цінностей мистецтва (кіно, театру, літератури, живопису). Студенти наполегливі у своїх бажаннях пізнати нове, розібратися у різних явищах життя, художньої культури. Часто вони категоричні у судженнях, не завжди можуть дійти правильного висновку, сформулювати погляд на окремі явища культури.

Усі засоби та форми естетичного виховання можна використовувати, якщо вони збагачують естетичну культуру студентської молоді, розвивають її естетичні смаки, інтереси, творчу активність, допомагають перетворенню знань на переконання. Соціологи вказують на зв'язок естетичного інтересу особистості з об'єктивними умовами життя, а естетичний інтерес визначається як специфічне ставлення особистості до навколишнього світу, викликане активним її бажанням оволодіти конкретними естетичними об'єктами або ж тим чи іншим видом творчої діяльності. Використання форм та засобів естетичного виховання у вищих навчальних закладах потребує чіткого виокремлення основних цілей та завдань на кожний навчальний рік.

Також використання образно-естетичного складника в лекційному викладанні та навчальних текстах сприяє посиленню дієвості навчального процесу та поглибленню розуміння навчального матеріалу і його збереженню в довготривалій пам'яті.

Взагалі, таємниця впливу краси на людину багато в чому були і є нерозгаданими. Про це написано безліч досліджень, оспівуванню краси присвячено найкращі твори всіх видів та жанрів мистецтва, але

таємниця краси залишається у глибинах людської сутності. Дослідникам хочеться знати, під впливом яких факторів та явищ у нас формується відчуття прекрасного, виникає серед багатоманітності духовних відчуттів естетичне відчуття, ядром якого є сприйняття та переживання краси [7, с. 130].

Всі люди від природи мають здатність за допомогою відчуттів сприймати навколишній світ. Але не всі здатні однаковою мірою бачити прекрасне і вміти відрізнити його від потворного, хоча природні задатки чуттєвого сприймання світу є у всіх людей, і їх становлення відбувається у перші роки життя та у підлітковому віці. Тому саме в цей період роль школи надзвичайно вагома.

Прилучення учнів до прекрасного – це і є формування можливостей естетично сприймати світ, що сприяє становленню естетичних смаків та ідеалів, розвитку творчих здібностей. Розвинений естетичний смак має виявлятися в оцінювальному ставленні до об'єктів у формі безпосередніх емоційних реакцій, суджень. Зміст і рівень розвиненості естетичного смаку залежать від пізнання дитиною естетичних цінностей, вироблених історичною практикою людства. Процес формування естетичного смаку пов'язаний із формуванням ідеалів і переконань особистості. На їх розвиток впливають умови життя, професійна орієнтація, культурний рівень людини. У процесі художньо-естетичного виховання задовольняються естетичні потреби, формується естетична культура в цілому, що має відбуватися за умов:

- створення загальнокультурного фундаменту в школі (діти мають знати історію культури свого народу, знати Біблію як джерело естетичної і моральної культури);
- повернення до духовності свого народу: знання народного та церковного календарів, фольклору, зокрема гуртового співу, звичаїв і традицій рідного народу;
- розвитку народних ремесел: ткацтва, килимарства, гончарства, іконопису та ін.;
- орієнтування молоді на високі музичні й художні зразки, зокрема навчання її розуміти класичну музику, різні види мистецтва;
- активного залучення учнів до художньо-естетичної діяльності, зокрема до масового музичного виховання, як це робиться у вальфдорській школі Німеччини;
- стимулювання творчо обдарованої молоді;
- сприяння естетиці побуту, який оточує дитину тощо.

Але здатність до творчості сама по собі в людині не виникає, вона свідомо формується культурою, зокрема за допомогою освітніх технологій. Завдання освіти – не тільки підготувати «людину, яка знає», котра оволоділа знаннями в тій чи іншій галузі, а й сформувати людину-творця цілісного типу. Тобто людину, яка здатна творити світ культури, мистецтва.

Загальним чинником самовиховання є поняття «естетичний інтерес». Деякі дослідники визначають

естетичний інтерес як форму пізнавальної потреби, що забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення художньої діяльності й первинну готовність до неї. В естетичному інтересі поєднуються елементи почуття, смаку, ідеалу, що й додають пізнавальну потребу до його змісту. Особливо підкреслимо, що естетичний інтерес як усвідомлена потреба в сприйнятті та створенні краси чи орієнтація на певні способи її задоволення припускає високий рівень духовного розвитку й формується у більш зрілому віці [3, с. 113].

Головним джерелом естетичного виховання та самовиховання в усі часи була книга. Книга – це складова та головний носій загальної культури. Її образ складається з багатьох чинників, які несуть в собі пізнавальну, моральну, естетичну та іншу інформацію. Книга – універсальний зберігач соціального досвіду. Маючи подвійний і навіть багатоманітний характер, вона може виконувати роль і засобу збереження інформації для наступних поколінь, і засобу комунікації, і товару. Книга супроводжує людину з раннього дитинства і до останніх днів, несучи їй світло розуму та знань, виховуючи та скеровуючи духовно, естетично. Цей повсякчасний зв'язок людини з книгою зумовлює величезне виховне значення книги, може впливати на людей з різним культурним рівнем та різними поглядами на життя [1, с. 2].

Сприйняття і пізнання цілісності книги – явище комплексне, багатопланове. В основі його лежить складний рух – спілкування з книгою. Це насамперед читання тексту та усвідомлення того, що читаєш, гортання сторінок, дотик до матеріального блоку книги, заглиблення у книжковий простір. У цьому складному русі окремі елементи, пов'язані один з одним, перебувають у центрі загального сприйняття і завжди співвідносяться з почуттям цілого – всієї книги.

У сучасних умовах інформатизації суспільства, незважаючи на наявність новітніх форм передавання інформації, книга в традиційній формі, й особливо ілюстрована книга, завдяки своїй внутрішній неповторній семіотичній особливості та будові може відігравати роль одного з найбільш масових і мобільних джерел інформації та естетичного виховання.

Результати досліджень свідчать, що сьогодні в суспільстві та його свідомості книга є:

- а) предметом вжитку, що дає насолоду;
- б) корисним помічником в повсякденному існуванні;
- в) предметом, який символізує високий соціальний статус, здатність творчо сприймати художню літературу на високому естетичному рівні, переживати катарсис від спілкування з нею, що притаманна невеликій групі реципієнтів [там само, с. 5].

Василь Сухомлинський розробив систему соціалізації дітей шкільного віку на основі принципу гуманізації. Одним із головних факторів, що впливають на душу учня, він вважав красу в природі й суспільстві. Педагог писав: «Під час навчання у

початкових класах я тисячу разів ходжу з дітьми до витоків краси. Ці уроки є баченням прекрасного. Діти вчаться бачити, вслуховуватися в музику навколишнього світу, розуміти його, милуватися ним. <...> Краса живить доброту, любов, сердечність маленької людини. Влітку діти милуються стрункою яблунькою, кущем шипшини із червоними ягодами, а восени вони дбайливо обгортають дерева, щоб узимку їм не було холодно. <...> Труд маленьких дітей – це перш за все, – створення матеріальних цінностей, які втілюють красу, – писав Василь Олександрович. – Якщо хочеш бути красивим, працюй до самозабуття, працюй так, щоб ти відчув себе творцем, майстром, господарем в улюбленій справі. Працюй так, щоб твої очі відбивали одухотвореність великим людським щастям – щастям творчості» [12, с. 230–233]. Отже, праця є головним чинником самовиховання естетичного в особистості, що досить слабо використовується в сучасній освітній системі.

У розв'язанні цієї проблеми важливу роль відіграє самовиховання як систематична і свідомо діяльність, спрямована на вироблення у собі позитивних рис волі й характеру, бажання розумового, морального, естетичного і фізичного самовдосконалення. Основою самовиховання є внутрішня культура, яка починає формуватися в сім'ї, потім у школі, де учнів ознайомлюють із різними методами і формами самовиховання: самоаналізом, самокритикою, самообов'язком, самопримусом, самонавіюванням тощо. У старшому шкільному віці культурно-виховна функція суспільства спрямована на формування світогляду, збагачення знаннями; відбувається інтенсивний процес самоосвіти, пов'язаний із самовихованням, зростає рівень внутрішньої культури [2, с. 11].

Отже, естетична культура особистості – це сформована на основі власного життєвого досвіду та шляхом естетичного виховання суспільства здатність людини розпізнавати й переживати прекрасне й потворне, піднесене й низьке, трагічне й комічне в мистецтві й навколишній дійсності, керуватися виробленими культурою естетичними цінностями у своїй практичній діяльності, створювати красу навколо себе й долати недосконалість світу. Показником естетичної культури особистості є розвиненість її інтелектуальної та емоційно-чуттєвої сфер, що досягається засвоєнням естетичного досвіду людства та його подальшим розвитком як засобом власного самовизначення. Формування естетичного сприйняття, емоцій і почуттів, смаків, оцінок, потреб та естетичного ідеалу є метою естетичного виховання [9, с. 6].

У свою чергу, естетичне виховання – це не тільки виховання митця, скільки людини, готової до будь-якої діяльності, людини з потужним духовним і творчим потенціалом, розвиненим образним і раціональним мисленням, здатної самостійно подбати про свою конкурентоспроможність. Естетично розвинена людина – завжди особистість.

Самодостатня, творча, вона здатна самостійно здійснювати вибір у буттєвій практиці між добром і злом, красою і потворним, обов'язковим і випадковим тощо [11].

Відчуття прекрасного, красивого формується у кожної людини самостійно в процесі її розвитку та виховання. Причини, які впливають на виникнення цього відчуття, однакові для всіх, його багатство та багатогранність невичерпні. Проблема полягає в тому, що саме з цього багатства обере для себе молода людина, які грані та аспекти прекрасного вона сприймає. Сутність відчуття прекрасного – у його тісному зв'язку з розвитком інтелекту, інтуїції, здатності бачити у навколишньому світі те, що інші не помічають [8, с. 134]. Тому до формування естетичного мистецькими засобами в освітньому процесі треба підходити системно та науково виважено.

Література

1. Біличенко О.Л. Культурно-виховна роль книги в умовах формування інформаційного суспільства: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08 / О.Л. Біличенко; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2001. – 18 с.
2. Дмитренко Т.О. Методологічні основи соціальної педагогіки / Т.О. Дмитренко, К.В. Ярьсько. – Х.: Крок, 2003.
3. Зиль О.М. Формування передумов естетичного інтересу у старших дошкільників у процесі музичної діяльності / О.М. Зиль // Педагогіка: зб. наук. пр. Бердян. держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). – №3. – Бердянськ: БДПУ, 2006. – 220 с.
4. Ільницька Л.В. Виховання в контексті соціально-естетичної концепції Герберта Ріда: автореф. дис. ... канд. філ. наук: 09.00.08 / Л.В. Ільницька; Київ. нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – К., 2005. – 22 с.
5. Калашник Н.Г. Естетичний смак як складова змісту наукових та навчальних дисциплін / Н.Г. Калашник // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. пр. – К.; Запоріжжя, 2000. – Вип. 16. – С. 132–140.
6. Комарова А.И. Эстетическое воспитание студентов / А.И. Комарова. – Л.: Вища шк., 1984. – 160 с.
7. Кудин В.А. Раздумья / В.А. Кудин. – 2-е изд., доп. – Х.: НТУ «ХПИ», 2006. – 356 с.
8. Малицька О.В. Естетичне виховання майбутніх учителів у особистісно орієнтованому освітньому процесі / О.В. Малицька // Педагогіка: зб. наук. пр. Бердян. держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). – №4. – Бердянськ: БДПУ, 2005. – 220 с.
9. Михайлова Л.М. Виховання естетичної культури старшокласників (на матеріалі творів світового мистецтва): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Л.М. Михайлова; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2001. – 18 с.
10. Российская педагогическая энциклопедия. В 2 т. / гл. ред. В.В. Давыдов. – М., 1999. – Т. 2. – 672 с.
11. Сафарян С.І. Основні чинники формування творчої особистості та розвитку її творчих здібностей у процесі навчання / С.І. Сафарян // Народна освіта: наук.-метод. електрон. пед. журнал. – 2007. – Вип. 1.
12. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека (Советы воспитателям) / В.А. Сухомлинский. – К.: Рад. шк., 1975. – 235 с.

Анотації

Тетяна АНДРУЩЕНКО

Виховна функція мистецтва в освітньому процесі

У статті докладно проаналізовано сутність поняття «естетична культура особистості», розглянуто умови, за яких відбувається формування естетичної культури. Висвітлено функції естетичного виховання й естетичної культури в системі особистісно орієнтованої освіти. Зроблено акцент на важливості створення необхідних педагогічних умов, що забезпечують можливість естетичного розвитку особистості.

Ключові слова: творча особистість, естетичне виховання, естетична свідомість, естетична культура.

Татьяна АНДРУЩЕНКО

Воспитательная функция искусства в образовательном процессе

В статье подробно проанализирована сущность понятия «эстетическая культура личности», рассмотрены условия, при которых осуществляется формирование эстетической культуры. Раскрыты функции эстетического воспитания и эстетической культуры в системе личностно ориентированного образования. Сделан акцент на важности создания необходимых педагогических условий, обеспечивающих возможность эстетического развития личности.

Ключевые слова: творческая личность, эстетическое воспитание, эстетическое сознание, эстетическая культура.

Tetyana ANDRUSHCHENKO

Nurturing function of arts in the educative process

Concept of aesthetic culture of personality is thoroughly analyzed in the article, also considered conditions, under which the formation of aesthetic culture takes place. Function of aesthetic education and aesthetic culture in the system of student-centred learning is highlighted. Emphasis is made on the importance of creation of necessary pedagogical conditions that ensure opportunity of aesthetic development of personality.

Keywords: creative person, aesthetic education, aesthetic consciousness, aesthetic culture.